

Třetí řeč proti Filipovi (IX)

/1/ Mnoho řečí, Athéňané, je téměř na každém zasedání sněmu věnováno proviněním, jichž se Filip od uzavření míru dopouští nejen vůči nám, ale i vůči ostatním, a všichni by jistě mohli prohlásit, i když podle toho nejednají, že naše projevy a činy musí směřovat k tomu, aby byla učiněna přítrž jeho zpupnosti a aby byl potrestán. Pozoruji však, že všechny naše zájmy byly do té míry porušeny a zanedbány, že - mám obavu, že to zní urážlivě, ale je to pravda -, kdyby všichni řečníci chtěli navrhnout a vy byste chtěli přijmout opatření, která by našim záležitostem co nejvíce uškodila, nemohly by být, jak se domnívám, v horším stavu, než jsou nyní. /2/ Příčin, které nás do tohoto stavu přivedly, je patrně mnoho, nejen jedna či dvě, pokud byste to však pečlivě zkoumali, zjistili byste, že to způsobili zejména ti, kteří se především snaží získat vaši přízeň a nikoli dát vám nejlepší rady. Jedni z nich, Athéňané, pečují jen o to, co jim zajišťuje slávu a moc, a nijak se nestarají o budoucnost [a proto si myslí, že ani vy se o ni nemusíte starat], druhí obviňují a pomlouvají ty, kteří spravují veřejné záležitosti, a směřují tak k tomu, aby obec trestala své vlastní občany a aby Filip měl možnost mluvit a jednat, jak se mu zlíbí. /3/ Takový způsob politické činnosti je u vás obvyklý, ale jeho důsledky jsou zhoubné. Prosím vás, Athéňané, jestliže o něčem, co je pravda, otevřeně pohovořím, abyste se za to na mě nezlobili. Podívejte se na to takto. Vy myslíte, že svoboda projevu musí být při jiných příležitostech zabezpečena všem, kteří žijí v naší obci, takže jste ji rozšířili i na cizince a na otroky. A u nás je možno spatřit mnoho domácích otroků, kteří hovoří, co chtějí, s větší volností než občané v některých jiných obcích. Ze svých rokování jste ji však zcela vypudili.

/4/ Důsledkem toho je, že se na zasedáních sněmu chováte povzneseně, podléháte lichotkám a posloucháte jen příjemné věci, ale pokud jde o veřejné záležitosti a události, dostáváte se již do krajního nebezpečí. Jestliže tedy jste i nyní v takovém rozpoložení, nemám co říci. Jste-li však ochotni vyslechnout bez lichocení to, co je k vašemu prospěchu, jsem připraven mluvit. I když jsou naše záležitosti ve špatném stavu a mnohé bylo zanedbáno, je přece jen možné, pokud byste chtěli plnit své povinnosti, ještě všechno napravit. /5/ Co hodlám říci, je snad podivné, ale je to pravda. To, co bylo v minulosti velmi zlé, se pro budoucnost jeví jako velmi dobré. A co to tedy je? To, že jste zanedbáním svých povinností, jak velkých, tak malých, přivedli své záležitosti do špatného stavu. Kdybyste totiž dělali všechno, co bylo třeba, a přesto by to takto dopadlo, nebyla by žádná naděje na zlepšení. Filip teď zvítězil nad vaší lehkomyšlností a nedbalostí, ale nad obcí nezvítězil. A vy jste nebyli poraženi, nýbrž jste se ani nepohnuli z místa.

[/6/ Kdybychom tedy všichni souhlasili, že Filip vede proti naší obci válku a porušuje mír, nemusel by řečník vykládat a radit nic jiného, než jak se proti němu máme co nerozhodněji bránit. Jelikož se však někteří chovají tak nehorázně, že ačkoli si Filip podrobuje města, ovládá mnoho našich držav a všem lidem působí škody, oni přesto naslouchají jistým řečníkům, kteří na zasedáních sněmu často prohlašují, že válku rozpoutávají někteří z nás. Na to musíme dávat pozor a tyto názory vyvracet. /7/ Vzniká totiž obava, aby ten, kdo písemně navrhne a doporučí, že se máme bránit, nebyl obviněn z toho, že chce rozpoutat válku. Já proto na prvním místě prohlašuji a chci zjistit, zda je v naší moci rozhodovat se, zda máme zachovat mír či vést válku.] /8/ Může-li tedy naše obec zachovat mír a je-li to v naší

moci, abych tím začal, tak tvrdím, že jej musíme zachovat, a toho, kdo to říká, vyzývám, aby podal písemný návrh a aby podle toho jednal a nepodváděl. Jestliže však ten druhý má v rukou zbraně a kolem sebe velké vojsko a přitom se před vámi ohání slovem „mír“, ale jeho činy mají válečný ráz, co jiného zbývá, než se bránit? Chcete-li stejně jako on tvrdit, že zachováváte mír, nemám námitek. /9/ Jestliže někdo považuje za mír takový stav, který umožňuje, aby se ten člověk zmocnil všech ostatních a vytáhl pak proti nám, především ztratil rozum a pak hovoří o míru, který vy zachováváte vůči Filipovi, nikoli Filip vůči vám. To je právě to, co si Filip kupuje za všechny peníze, které vydává, aby on mohl vést válku proti vám a abyste vy nevedli válku proti němu.

/10/ Budeme-li ovšem čekat, až se přizná, že s námi vede válku, tak jsme nejpošetilejší ze všech lidí. Ani kdyby se vypravil přímo proti Attice a proti Peiraieu, to totiž nefekne, o čemž svědčí to, jak si počínal vůči ostatním. /11/ Tak přece prohlásil Olyntánům, když byl vzdálen čtyřicet stadií od jejich města, že musí nastat jedno, nebo druhé, buď oni nebudou žít v Olynthu, anebo on v Makedonii, ačkoli dříve se cítil dotčen, jestliže ho někdo z něčeho takového obviňoval, a vysílal posly, aby obhajovali jeho chování. A také k Fókům se vypravil jako ke spojencům, přičemž ho doprovázeli fúčtí poslové. A u nás mnoho řečníků trvalo na tom, že jeho proniknutí průsmykem nebude po chuti Thébanům. /12/ Dále se nedávno zmocnil i Fer, když přišel do Thessalie jako přítel a spojenec a nakonec sdělil nešťastným občanům Órea, že jim poslal z čiré náklonnosti své vojáky, aby je navštívili, protože se prý dozvěděl, že jsou sužováni vnitřními rozbroji, a je prý povinností spojenců a opravdových přátel přijít za takové situace na pomoc. /13/ Myslíte, že když ty, kteří mu nemohli způsobit nic zlého, jen by snad

přijali opatření, aby nic zlého neutrpěli, raději oklamal, než aby je zdolal po vyhlášení války, proti vám povede válku teprve, až vám ji vyhlásí, a to ještě, když vy se ochotně necháte klamat? /14/ To není možné. Když vy mu za způsobená provinění nic nevyčítáte, nýbrž obviňujete některé své vlastní občany, byl by přece nejhoupějším člověkem na světě, kdyby urovnával váš vzájemný spor a vaši řevnivost a vyzýval vás, abyste se obrátili proti němu, a kdyby zbavil své placené agenty možnosti ochromovat vaši činnost projevy, v nichž prohlašují, že Filip prý nevede válku proti naší obci.

/15/ Je však, při Diovi, nějaký rozumně uvažující člověk, který by posuzoval někoho, zda zachovává mír nebo proti němu vede válku, podle jeho slov a nikoli podle jeho činů? Jistěže není. Filip však na samém počátku, hned po uzavření míru, kdy Diopethés ještě nebyl stratégem, a ti, kteří jsou nyní na Chersonésu, tam ještě nebyli vysláni, obsadil Serreion a Doriskos a ze Serrejské pevnosti i z místa zvaného Hieron Oros vyhnal vojáky, které tam váš stratégos umístil. /16/ A co tímto činem způsobil? Vždyť přísahal, že zachová mír. A nikdo ať neříká: „Jaký to má význam? Jak se to týká naší obce?“ Je-li to totiž malá věc, anebo se vás to nijak netýká, to je jiná otázka. Ale zbožnost a spravedlnost, ať je někdo jen málo anebo více poruší, mají stejnou váhu. Teď mi řekněte, když vysílá žoldnéře na Chersonésos, jež perský král i všichni Řekové uznali za vaši državu, sám přiznává, že tam posílá pomoc, a písemně vám to sděluje, co tím sleduje? /17/ On sice tvrdí, že nevede válku, já však naprosto nemohu souhlasit, že, když takto jedná, zachovává vůči vám mír, nýbrž tvrdím, že když se snaží ovládnout Megaru, dosazuje tyrany na Euboii, proniká teď do Thrákie, kuje pikle na Peloponnésu a veškerou svou činnost opírá o ozbrojené síly, porušuje mír a vede proti vám válku, pokud nebudete

tvrdit, že ti, kteří stavějí obléhací stroje, zachovávají mír do té doby, dokud je nedopraví až přímo k hradbám. To jistě tvrdit nebudete. Vždyť ten, kdo provádí všechno možné, aby mě dostal do své moci, vede proti mně válku, i když ještě nevystřeluje kameny nebo šípy. /18/ Co vám tedy může hrozit, kdyby k něčemu došlo? To, že ztratíte Helléspont, že ten, kdo proti vám vede válku, ovládne Megaru a Euboiu, a že Peloponnésané se postaví na jeho stranu. Mám tedy já ještě tvrdit, že člověk, který používá takových prostředků proti naší obci, zachovává vůči vám mír? /19/ Naprosto ne! Podle mého přesvědčení vede proti vám válku od toho dne, kdy rozdrtil Fóky. A tvrdím, že, jestliže se mu teď postavíte na odpor, budete jednat rozumně. Jestliže to však odložíte, nebude již, až budete chtít, ve vaší moci to učinit. Já se, Athéňané, natolik rozcházím s míněním všech ostatních vašich rádců, že nepovažuji za vhodné zabývat se teď Chersonésem nebo Byzantiem. /20/ Je nutno jim pomoci a postarat se o to, aby neutrpěli žádnou škodu, [poslat vojákům, kteří tam nyní jsou, všechno, co potřebují,] ale musíte věnovat pozornost všem Řekům, jelikož jim hrozí velké nebezpečí. Chci vám vyložit, proč mám takové obavy o naše postavení, abyste, uvažují-li správně, tyto úvahy vzali za své a učinili nějaké opatření ve svůj prospěch, pokud byste to nechtěli učinit i pro ostatní. Jestliže se vám ale zdá, že vykládám nesmysly a že jsem blázen, nepovažujte mě ani teď ani v budoucnu za člověka se zdravým rozumem. /21/ To, že Filipova moc vzrostla z malého a nicotného počátku, že mezi Řeky panuje vzájemná nedůvěra a vnitřní sváry a že jeho tehdejší vzestup byl mnohem podivuhodnější, než je tomu nyní, kdy již tak mnoho získal, že si může podrobit i zbytek, a vůbec všechno, o čem bych mohl vyprávět, přejudu mlčením. /22/ Pozoruji však, že všichni lidé, a vy na prvním

místě, mu dovolili něco, co bylo po celou dosavadní dobu příčinou všech řeckých válek. A co to je? Je to možnost dělat, co se mu zlíbí, a tak plenit a olupovat všechny Řeky, jednoho po druhém, útočit na jejich obce a zotročovat je.

/23/ Vy jste přece byli hegemony Řeků třiasedmdesát let, Lakedaimoňané byli hegemony devětadvacet let a značnou moc měli Thébané v této poslední době po bitvě u Leukter. Přitom však, Athéňané, ani vám, ani Thébanům, ani Lakedaimoňanům Řekové nikdy nedovolili dělat, co se vám zlíbilo, ani zdaleka ne. /24/ Když se některým zdálo, že vy, či lépe řečeno tehdejší Athéňané vystupují bezohledně, pokládali všichni, i ti, kteří jim nemohli nic vytýkat, za nezbytné bojovat po boku těch, kteří utrpěli křivdu. A když potom Lakedaimoňané, kteří se chopili moci a měli stejné mocenské postavení jako dříve vy, začali zneužívat své moci a bezohledně rušili stávající ústavy, chopili se zbraní všichni, i ti, kteří jim neměli co vytknout. /25/ A proč je nutno hovořit o ostatních? My sami a Lakedaimoňané, i když jsme na počátku nemohli uvést žádnou vzájemnou křivdu, jsme přesto považovali za nezbytné vést válku pro křivdy, které, jak jsme viděli, utrpěli ostatní. Všechny prohřešky, jichž se dopustili Lakedaimoňané za oněch třicet let a naši předkové za těch sedmdesát let, jsou však, Athéňané, menší než křivdy, jichž se dopustil vůči Řekům Filip za necelých třináct let, od té doby, co se vynořil, či jsou spíše jen zlomkem toho, co spáchal. [A mohu to v krátkém výčtu snadno prokázat.] /26/ Nehovořím o Olynthu, Methóně, Apollónii ani o dvaatřiceti městech v Thrákii, která vesměs tak surově zpusťošil, že pro toho, kdo se dostane do jejich blízkosti, není snadné říci, zda tam někdy žili lidé. Mlčením přecházím také zkázu, jež postihla tak významný kmen Fóků. Jak ale na tom jsou Thessalové? Neoloupil je o jejich svobodné

ústavy i o jejich obce a nezřídil tam tetrarchie, aby zotročil nejen obce, ale i kmeny? /27/ A nejsou již obce na Euboi pod nadvládou tyranů, a to na ostrově ležícím nedaleko od Théb a od Athén? Nepíše výslovně ve svých dopisech: „Zachovávám mír s těmi, kteří mě chtějí poslouchat?“ A nejenže to píše, ale doprovází to svými činy. Táhne proti Helléspontu a předtím se vypravil proti Ambrakii, podrobil si Élidu, tak významnou obec na Peloponnésu, nedávno strožil úklady Megaře. Zkrátka, ani Řecko ani území obývané barbary nemohou uspokojit dobovačné choutky toho člověka.

/28/ A i když my Řekové to všechno vidíme a slyšíme, nevysíláme o v těchto věcech k sobě navzájem posly ani nevyslovujeme nespokojenost, nýbrž jsme v tak zlém postavení a mezi našimi obcemi vznikly takové přehrady, že až do dnešního dne nemůžeme učinit žádná prospěšná a potřebná opatření. Nemůžeme se sjednotit ani vytvořit nějaké společenství vzájemné pomoci a přátelství. /29/ Místo toho klidně přihlížíme, jak moc toho člověka roste, protože každý, jak se mně alespoň zdá, považuje čas, v němž jiný upadá do záhuby, za svou výhru a nestará se a neusiluje o záchranu řeckých zájmů. Každý přece ví, že Filip jako pravidelně přicházející nápor zimnice či nějaké jiné choroby ohrožuje i toho, komu se nyní zdá, že je zcela mimo jeho dosah. /30/ A přitom také víte, že to, co Řekové vytrpěli od Lakadaimonů nebo od nás, byly křivdy, které jim uštedřili rodni synové Řecka. Ty mohly být posuzovány stejně jako kdyby zákonitý syn, jenž se stal vlastníkem velkého majetku, nehospodařil vždy dobře a řádně. Za to by si zasloužil pokárání a odsouzení, ale nebylo by možno říci, že tak jednal cizí člověk a nikoli řádný dědic. /31/ Kdyby ovšem nějaký otrok nebo nalezenec zpusťošil a promrhal to, co mu nepatří, všichni by to, při Hérakleovi, označovali za mnohem

ohavnější a odpornější čin. Avšak Filipa a jeho nynější činy tak neposuzují, ačkoli nejenže není Řek a nemá s Řeky nic společného, ale není to ani barbar pocházející ze země, o které lze hovořit s úctou, nýbrž je to ničema z Makedonie, kde nebývalo možné ani koupit pořádného otroka.

/32/ A co ještě schází k dovršení jeho zpupnosti? Nepořádá snad, kromě toho že zpusťošil města, pythijské hry, společnou slavnost Řeků, a nevysílá tam, když sám není přítomen, své otroky, aby udělovali ceny? [Není pánem Thermopyl a průsmeků vedoucích do Řecka a neovládá tato místa svými posádkami a žoldnéři? Nemá přednostní právo na dotazy ve větštině, když zbavil nás, Thessaly, Dóry a ostatní amfiktyony této výsady, kterou nemají ani všichni Řekové?] /33/ Nepředpisuje Thessalům, jak mají uspořádat správu své země? Neposílá žoldnéře, jedny do Porthmu, aby vypudili demokraty z Eretrie, druhé do Órea, aby tam ustavili vládu tyrana Filistida? Řekové to sice pozorují, ale snažejí to a mně se zdá, že na to pohlížejí jako na krupobití. Všichni se modlí, aby je to nepostihlo, ale nikdo se nepokouší tomu zabránit. /34/ Nikdo se nestaví nejen proti jeho zpupnému jednání v Řecku, nýbrž ani proti křivdám, které každý sám od něho utrpěl. Až tak daleko to již dospělo. Nevytáhl proti Ambrakii a Leukadě, městům Korintanů? Nezavázal se přísahou Aitólům, že jim odevdá Naupaktos patřící Achajům? Nevzal Thébanům Echinos a nesměřuje nyní proti Byzantiu, svému vlastním spojenci? /35/ Z našich držav, když ostatní ponechám stranou, nemá ve své moci Kardii, největší město na Chersonésu? Přestože tedy s námi takto zachází, všichni váháme, upadáme do nečinnosti a pohlížíme na své sousedy, plni nedůvěry vůči sobě navzájem a ne vůči tomu, kdo nám všem působí křivdy. A když se všemi tak svévolně jedná, co si myslíte, že bude dělat, až nás jednoho po druhém ovládne?

/36/ Čím to je tedy způsobeno? Vždyť nikoli bez důvodu a bez náležité příčiny byli Řekové kdysi odhodláni hájit svobodu a nyní jsou ochotni snášet otroctví. Bylo kdysi, Athéňané, bylo v smýšlení lidu něco, co zvítězilo i nad perským bohatstvím, co vedlo Řecko k svobodě a co nebylo poraženo v žádné námořní ani pozemní bitvě. Nyní se to však ztratilo, a proto je všechno zničeno a naše záležitosti se ocitly ve zmatku. /37/ Co to tedy bylo? [Nic zchytralého ani učeného, nýbrž jen to, že] všichni stíhali nenávistí lidí přijímající peníze od těch, kteří chtěli získat vládu nebo zničit Řecko, a že bylo největší hanbou být usvědčen z přijímání úplatků. Viníka postihovali nejtvrdějším trestem [a nebyla dovolena žádná přímluva ani shovívavost]. /38/ Proto nebylo možné koupit si po každé vhodné příležitosti k jednání, kterou osud často poskytuje i nedbalým proti pozorným [a těm, kteří nejsou ochotni jednat, proti těm, kteří plní své povinnosti], ani od řečníků, ani od stratégů, a rovněž ani naši vzájemnou svornost, ani nedůvěru vůči tyranům a barbarům, ani zkrátka nic podobného. /39/ Nyní však je všechno rozprodáno jako na trhu a místo toho bylo přivezeno to, co nakazilo Řecko smrtelnou chorobou. A co to je? Závist vůči tomu, kdo něco obdržel, výsměch vůči tomu, kdo to přiznává, [shovívavost vůči těm, kteří jsou usvědčováni,] nenávist vůči tomu, kdo to odsuzuje, zkrátka všechno to, co je spojeno s úplatkářstvím. /40/ Pokud se týká triér, stavu mužstva, peněžních prostředků a hojnosti ostatní výstroje i dalších věcí, podle nichž se posuzuje síla obcí, jsou všichni mnohem lépe a důkladněji vyzbrojeni než kdysi. To všechno však je vinou těch prodejních lidí nepotřebné, neúčinné a zbytečné.

/41/ Že to teď tak vypadá, vidíte ostatně sami a nepotřebujete, abych vám to doložil. Já vám ale ukáži, že v dřívěj-

ších dobách to vypadalo opačně, nikoli svými vlastními slovy, nýbrž uvedením nápisu, který vaši předkové vyryli na bronzovou stělu a vystavili na Akropoli, [ne proto, aby z ní měli nějaký prospěch (i bez nápisu si byli totiž vědomi svých povinností), ale abyste vy měli připomínku a příklad, jak je třeba si v takových případech počínat. Co tedy ten nápis uvádí?] /42/ „Arthmios, syn Pýthónakta ze Zeleie“, praví se tu, „je zbaven občanské cti a je nepřítelem athénskému lidu a jeho spojenců, on sám i jeho rod.“ Potom je uveden důvod tohoto postihu: „Protože přivezl zlato ze země Médů na Peloponnésos.“ Tak zní nápis. /43/ Uvažte jen, při bozích, jaké bylo smýšlení tehdejších Athéňanů, kteří takto jednali, a jaká byla jejich důstojnost. Oni prohlásili za svého nepřítele i nepřítele svých spojenců a zbavili občanské cti jakéhosi Arthmia ze Zeleie, otroka perského krále (Zeleia totiž leží v Asii) i jeho rod za to, že ve službách svého pána přivezl zlato nikoli do Athén, nýbrž na Peloponnésos. /44/ Není to však, co se zbavením občanské cti obvykle rozumí. Vždyť jaký význam mohlo mít pro člověka ze Zeleie, že byl zbaven práv athénskému občana? V zákonech o zabíjení se ale uvádí, v jakých případech nemá být pachatel činu stíhán, [nýbrž je dovoleno ho zabít]. Praví se tam: „Kdo byl zbaven občanské cti, ať zemře.“ To prostě znamená, že ten, kdo někoho z těchto lidí zabije, je zproštěn viny. /45/ Naši předkové zkrátka soudili, že je jejich povinností pečovat o záchranu všech Řeků. Kdyby tak nesmysleli, nezajímalo by je, zda se někdo na Peloponnésu někoho snaží získat podplácením. Ty, o nichž se to dozvěděli, trestali a stíhali tak, že jejich jména zaznamenali na stěle. Proto měl barbar přirozeně strach z Řecka, a nikoli Řekové z barbara. Dnes tomu tak není. Vy se totiž v takových i v jiných případech tak nechováte. A jak tedy? /46/ [Víte to sami. Vždyť proč

řeký
ního
poli-
cký
roti-
oval
lon-
héb
čila
Za
něn
uté-
mé-
po-
dali
183)

nar-
orii
AV
ich,
úch
mo-
nič-
cké
so-
an-
blé-
mo-
do-
vili-
svět

máte být za všechno obviňováni vy? Podobně a o nic lépe než vy se chovají všichni ostatní Řekové. Já proto tvrdím, že současný stav záležitostí vyžaduje značného úsilí a dobré rady. Jaké?] Přejete si, abych to řekl? A nebudete se hněvat?

/47/ Skutečně pošetilé je tvrzení těch lidí, kteří chtějí uchlácholit naši obec, že Filip přece není ještě tak silný, jako byli Lakedaimoňané, kteří vládli všude na moři i na pevnině, měli za spojence perského krále a nic jim nemohlo odolat. Přesto ale i jim naše obec čelila a nedala se zdeptat. Já se však domnívám, že bylo-li takřka ve všech oblastech dosaženo značného pokroku a nynější stav se v ničem nepodobá dřívějšímu, nic se neproměnilo a nerozvinulo takovou měrou jako vojenské umění. /48/ Především je mi totiž známo, že Lakedaimoňané a všichni ostatní tehdy v průběhu čtyř či pěti měsíců v příhodné roční době přepadali a pustošili svými hoplity, a to občanskými vojáky, nepřátelské území a pak se opět vraceli domů. Bylo to tak starobylé či spíše občanské chování, že si od nikoho nic nekupovali za peníze, nýbrž vedli jakousi čestnou a otevřenou válku. /49/ Nyní však přece vidíte, že nejvíce ztrát způsobili zrádci a že se již nic nerozhoduje v přímých střetnutích a bitvách. A slyšeli jste, že Filip se vydává, kam se mu zlíbí, nikoli v čele falangy hoplitů, nýbrž provázen lehkou pěchotou, jízdou, lučištníky, žoldnéři, zkrátka oddíly tohoto druhu. /50/ Když s tímto vojskem zaútočí na lidi, kteří mezi sebou vedou spory, a nikdo pro vzájemnou nedůvěru nevystupuje na obranu své země, přistaví válečné stroje a přistoupí k obléhání. A nemluvím o tom, že nedělá rozdíl mezi létem a zimou a že v žádné roční době neustává ve své činnosti. /51/ Jelikož to přece všichni víte a uvědomujete si to, nesmíte připustit, aby válka pronikla do vaší země, nesmíte mít před očima jednoduchý způsob někdejší války s Lakedaimoňany a vrh-

nout se střemhlav do záhuby. Musíte se naopak po dlouhou dobu věnovat pečlivým opatřením a vojenským přípravám a usilovat o to, aby Filip nevytáhl ze své země, a nesmíte se s ním střetnout v otevřeném boji. /52/ Pro válku totiž, pokud budeme, Athéňané ochotni dělat, co je nezbytné, máme mnoho přirozených výhod. Jsou to přírodní podmínky jeho země, jejíž valnou část lze plnit a pustošit, a četné další možnosti. Pro střetnutí v bitvě je však lépe vycvičen než my.

/53/ Je však nutno nejen to chápat a nejen mu čelit vojenskými prostředky, nýbrž také na základě poznání a přesvědčení pojmout nenávisť k těm, kteří před vámi vystupují s projevy v jeho prospěch, a uvědomit si, že není možno zdolat nepřátele naší obce, pokud nepotrestáte ty, kteří mu v naší obci slouží. /54/ To vy, při Diovi a ostatních bozích, nebudete schopni učinit. Dospěli jste naopak do takového stupně hlouposti, nerozumu nebo nevím, jak to nazvat, (často mě totiž přepadla také obava, že naše záležitosti žene do záhuby nějaký zlý duch) že snad z touhy po pomluvách, závidi, posměchu, či z nějakých jiných pohnutek vybízíte k projevům zaprodané lidí, z nichž někteří by ani nepopírali, že takoví jsou, a bavíte se, když někoho pomlouvají. /55/ A to je dost zlé, i když je tu ještě něco horšího. Vy jste těmto lidem umožnili, aby vykonávali politickou činnost s větším bezpečím než řečníci vystupující ve váš prospěch. Pohledte přece, k jakým pohromám vede ochota takové lidi poslouchat. Uvedu skutečnosti, které budete všichni dobře znát.

/56/ V Olynthu stáli z těch, kteří spravovali veřejné záležitosti, jedni na straně Filipa a zcela mu sloužili, druzí měli nejlepší úmysly a snažili se uchránit občany před porobou. Kteří z nich tedy přivedli svou vlast do záhuby? Kteří z nich

zradili své jezdce a jejich zradou byl Olynthos zničen? Stoupenčí Filipa, kteří v době, kdy obec ještě existovala, osočovali a pomlouvali řečníky, dávající nejlepší rady, do té míry, že přiměli olynthský lid, aby vyhnal Apollónida.

/57/ Toto chování způsobilo ostatně mnoho zla nejen tam, nýbrž i na jiných místech. Tak v Eretrii, když po vyhnání Plútarcha a jeho žoldnéřů ovládal lid město i Porthmos, chtěli jedni svěřit své záležitosti vám, avšak druzí Filipovi. A když těmto lidem v mnohém, či spíše ve všem, popřáli sluchu, dali se nakonec ubozí a nešťastní Eretrijci přesvědčit, aby vyhnali ty, kteří vystupovali v jejich prospěch. /58/ Jejich spojenec Filip jim ovšem poslal Hipponíka s tisícem žoldnéřů, strhl hradby Porthmu a dosadil tři tyrany, Hipparcha, Automedonta a Kleitarcha. Potom je vyhnal ze země, když se již dvakrát pokoušeli o záchranu, [nejprve poslal žoldnéře pod velením Eurylocha a podruhé pod velením Parmenióna.]

/59/ A proč toho mám tak mnoho uvádět? Stačí Óreos, kde jednali ve prospěch Filipa Filistidés, Menippos, Sókratés, Thoás a Agapaios, kteří nyní obec ovládají, a všichni to věděli, ale jakýsi Eufraios, člověk, který kdysi žil také u nás, se snažil svým spoluobčanům uhájit svobodu a zachránit je před otroctvím. /60/ Bylo by možno dlouho vyprávět o tom, jak ho lidé uráželi a napadali. Když se rok před pádem města dozvěděl o úmyslech Filistida a jeho společníků, obžaloval je ze zrady. Tehdy se srotil dav lidí placených a řízených Filipem a uvrhl Eufraia do vězení, protože prý vyvolává v obci neklid. /61/ Když to lidé v Óreu viděli, místo toho, aby jemu pomohli a ty druhé pobili, nerozhněvali se na ně a o něm prohlašovali, že byl potrestán po zásluze, a měli škodolibou radost. A když ti pak získali volnost, jakou chtěli, usilovali o to, aby město padlo, a svůj záměr při-

pravovali. Pokud se někteří z prostých občanů něco dozvěděli, ze strachu mlčeli, protože měli na paměti, co postihlo Eufraia. Byli v tak žalostném postavení, že ačkoli jim hrozila taková pohroma, nikdo se neodvážil ani hlesnout, až se u jejich hradeb objevili nepřátelé v plné zbroji. Potom se jedni chystali k obraně a druzí k zradě. /62/ A právě ti se stali po hanebném a žalostném pádu města vládci a tyrany. Ty lidi, kteří je kdysi chránili a byli ochotni cokoli provést Eufraiovi, zčásti vyhnali, zčásti usmrtili. Eufraios pak spáchal sebevraždu a svým činem podal důkaz o svém spravedlivém a nezištném postoji proti Filipovi v zájmu svých spoluobčanů.

/63/ Jaká byla tedy příčina toho, ptáte se snad s podivem, že občané Olynthu, Eretrie i Órea naslouchali ochotněji řečníkům hovořícím ve prospěch Filipa než těm, kteří hovořili v jejich prospěch? Stejná jako u nás, protože ti, kteří ve svých projevech sledují vaše nejlepší zájmy, vám často nemohou, ani kdyby chtěli, říci nic příjemného. Jsou totiž nuceni dbát o záchranu záležitostí obce. Ti druzí však svými projevy, získávajícími vaši přízeň, jednají v zájmu Filipa. /64/ Ti první navrhovali peněžní příspěvky, ti druzí říkali, že to není nutné. Ti první prohlašovali, že je nutno vést válku a nedůvěřovat Filipovi, ti druzí, že je nutno zachovat mír, až padli do léčky. I všechno ostatní, myslím, takto probíhalo, takže již o tom nemusím podrobně mluvit. Jedni hovořili tak, aby získali přízeň posluchačů, druzí uváděli to, co mělo přinést záchranu. Mnohé však nakonec prostí lidé dopustili nikoli pro své potěšení či z nevědomosti, nýbrž poddávali se, když myslili, že je již všechno ztraceno.

/65/ A to by se, při Diovi a Apollónovi, mohlo stát, jak se já obávám, i vám, kdybyste po bedlivé úvaze zjistili, že již nemůžete nic dělat. Kéž se, Athéňané, vaše záležitosti do takové situace nedostanou. Je tisíckrát lepší umřít než chtít se

něčím zalichotit Filipovi [a vzdát se některých řečníků, kterým jde o váš prospěch]. Pěknou odplatu obdržel teď lid v Óreu za to, že se svěřil Filipovým přátelům a zbavil se Eufraia. /66/ Pěknou odplatu obdržel lid v Eretrii za to, že odmítl vaše posly a přijal vládu Kleitarcha. Teď žijí v otroctví, jsou vystaveni bičování a popravám. Pěkně shovívavě se zachoval Filip k Olyntánům, kteří zvolili Lásthena velitelem jízdy a vyhnali Apollónida. /67/ Je hloupost a ubohost chovat takové naděje, když se řídíme špatnými radami, nejsme ochotni plnit žádnou ze svých povinností a posloucháme řečníky vystupující ve prospěch nepřátel, a domnívat se, že obec, v níž žijeme, je tak mocná, že ji nemůže postihnout naprosto žádná pohroma. /68/ A je opravdu ostudné někdy potom říkat: „Kdo by si byl pomyslel, že se to stane? Měli jsme přece, při Diovi, to či ono udělat a to druhé jsme dělat neměli.“ Mnoho věcí by teď mohli uvádět Olyntané, které by je byly mohly zachránit před zkázou, kdyby je byli tehdy předvíдали. Mnoho by také mohli vyprávět občané Órea, mnoho Fókové a mnoho všichni, kteří upadli do záhuby. /69/ Jaký však z toho mají prospěch? Dokud je loď v pořádku, ať je velká nebo malá, do té doby musí být námořník, kormidelník a každý muž bez rozdílu v pohotovosti a dbát na to, aby ji nikdo, ať úmyslně nebo neúmyslně nepřevrhl. Když ji však moře zaplaví, je veškeré úsilí marné.

/70/ A my tedy, Athéňané, dokud jsme v pořádku a máme tak velkou obec, tak mnoho prostředků i vynikající pověst, co máme dělat? Snad by se byl na to někdo z těch, kteří tu sedí, již dávno rád zeptal. Já na to, při Diovi, odpovím a předložím písemný návrh, takže o něm, budete-li chtít, můžete hlasovat. Především se musíme sami připravit k obraně a opatřit si, jak navrhuji, triéry, peníze a vojáky. Vždyť i kdyby se všichni ostatní dohodli, že se stanou otro-

ky, my přesto musíme vést boj za svobodu. /71/ Až sami dokončíme všechny přípravy a zveřejníme své záměry, musíme se ihned obrátit s výzvou na všechny ostatní a rozeslat posly [na všechny strany, a to na Peloponnésos, na Rhodos, na Chios i k perskému králi (vždyť není v rozporu ani s jeho zájmy, aby Filipovi bylo zabráněno všechno si podrobit)], abyste je buď přemluvili a získali tak někoho, kdo s vámi bude sdílet nebezpečí a podílet se na nákladech, bude-li to třeba, anebo abyste alespoň zpomalili běh událostí. /72/ Jelikož jde o válku proti jednomu muži a ne proti moci uspořádané obce, není to zbytečné, tak jako nebyla zbytečná loňská poselstva se stížnostmi na Filipa, kdy jsme se já, zde náš dobrý přítel Polyeuktos, Hégésippos i další vyslanci vypravili na různá místa na Peloponnésu a dokázali jsme ho zadržet, takže se nevydal proti Ambrakii, ani nevytáhl na Peloponnésos.

/73/ Nenavrhuji ovšem, abyste se obraceli s výzvou na ostatní, pokud byste nebyli ochotni sami pro sebe učinit nic z toho, co je nezbytné. Bylo by přece pošetilé nestarat se o své vlastní věci a prohlašovat, že pečujete o cizí, přehlížet současnou situaci a strašit ostatní obavami o budoucnost. To nenavrhuji, ale tvrdím, že musíte těm na Chersonésu poslat peníze a splnit jejich ostatní požadavky, že se musíte sami připravovat k boji a ostatní řecky svolávat, sjednocovat, nabádat a povzbuzovat. To je úkolem obce, která má vážnost, jaké se vy těšíte. /74/ Jestliže myslíte, že Řecko zachrání Chalkidáné nebo Megařané a že vy se tomuto úsilí vyhnete, neuvažujete správně. Vždyť ti budou rádi, zachránili-li každý z nich sám sebe. Ne, musíte to učinit vy. Vám předkové tuto čest v četných těžkých zápasech vydobyli a odkázali. /75/ Bude-li však každý nečinně sedět, starat se o osobní prospěch a přemýšlet, jak se vyhnout svým

povinnostem, pak především nenajde jiné, kteří by je splnili, a dále se obávám, že budeme nuceni udělat najednou všechno, co teď dělat nechceme.

/76/ Takový je tedy můj názor, to je můj návrh. A myslím, že když se uskuteční, mohly by se i nyní naše záležitosti napravit. Má-li někdo něco lepšího, ať vystoupí a přednese svou radu. A na čem se usnesete, to ať nám, při všech bozích, přinese prospěch.

Čtvrtá řeč proti Filipovi (X)

/1/ Předmět vašeho rokování, Athéňané, je podle mého mínění, tak závažný a naléhavý pro naši obec, že se o tom pokusím říci něco, co pokládám za prospěšné. I když chyb, které způsobily náš neblahý stav, nebylo málo a nenakupily se teprve v poslední době, není, Athéňané, nic povážlivějšího než to, že jste se ve svých myslích odvrátili od veřejných záležitostí a věnujete jim pozornost jen po ten čas, co tady sedíte a posloucháte, nebo když se dozvíte nějakou novinu. Potom, když odejdete, se každý z vás nejen o ně přestane zajímat, ale ani si na ně nevzpomene. /2/ Filipova zvůle a dobytčinnost jsou skutečně takového rozsahu, jak se dozvídáte, a všichni jistě vědí, že ho nelze zadržet slovy a veřejnými projevy. Jestliže to někdo nemůže posoudit na základě jiného údaje, ať uvažuje takto. My jsme nikdy v žádném případě, kde jsme museli obhajovat svá práva, nebyli poraženi a nebyli jsme usvědčeni z bezpráví, nýbrž vždy nad všemi vynikáme silou svého slova. /3/ A je tedy na tom proto Filip špatně a naše obec dobře? Ani zdaleka ne. Vždyť pokaždé když on se potom chopí zbraní a jde do boje, připraven dát všanc všechno, co má, my nečinně sedíme, a to jak ti, kteří hovoří o našem právu, tak ti, kteří je poslouchají. Pak, myslím, činy přirozeně převažují nad slovy a všichni věnují pozornost nikoli tomu, o čem jsme kdysi právem hovořili a mohli bychom hovořit i nyní, nýbrž tomu, co děláme. Tím však nemůžeme nikoho, komu bylo způsobeno bezpráví, zachránit. /4/ Občané v jednotlivých obcích jsou totiž rozděleni do dvou skupin. Jedni nechtějí nikoho držet násilím v područí ani otročit někomu jinému, nýbrž žít ve svobodné obci a pod ochranou zákonů zajišťujících rovnost. Druzí naopak usilují o to, aby ovládli své spoluobčany